

ДОКИ СНЯТЬСЯ ГОЛОСИ

1

Ще не прочитавши третю книгу безцінних записів Романа Киселюка «з народних уст», я вже мав бажання, аби з'явилася наступна. І далі. Доки вистачить зібраного «за власним бажанням» матеріалу. На щастя, це збіглося з намірами автора. Зрештою, я і після перших двох ошатних томиків збагнув, що назване мною похапцем «матеріалом» є насправді невичерпною криницею. До неї ще дуже давно Роман підійшов не з цікавості, а з потреби вгамувати спрагу. Змалку цікавила його, як і всіх нас, міфологія наша, демонологія, а тут трішки йнакше. Хто б не «озвучував» і найзліших, і добрих духів, навряд чи викличе він довіру, бо навіть добрий чугайстер, роздираючи лісню, – така-от карма в нього, – не відомо, чи виголошує суворий вирок. Які слова вживає? У якому порядку?

А плинета, яка (який? яке?) перейде вам дорогу, не доведи Господи, в несподіваному місці! Мабуть, не треба і слів – від страху кожному не тільки уста заціпить. З арідником також будуть проблеми, не говорячи вже про мару, навіть про босорканю, а золотоволосу нявку хтось би й вислухав... У будь-якому разі «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського, понад пів століття тому екранізовані Сергієм Параджановим, відомі по всьому світу.

А спрагу можна вгамувати водою із джерел, до яких упродовж віків підходять щодня ті, що назвали злих і добрих духів, а вірили в Бога живого. Його до Першого пришестя виражало Сонце ясне, різдво якого в їхніх душах збіглося з Різдвом Ісуса Христа. Про це переконливо і захопливо розповів urbi et orbi у своєму дивовижному романі «Дідо Иванчік» гуцул із села Голови Петро Шекерик-Доників. У першій половині ХХ віку.

2

Петро Шекерек (так по-гуцульськи) також не знав, як розмовляє нечиста сила, але мову мольфарів знав. На той час багатючий арсенал («засоби впливу») карпатських чаклунів був уже відомий не тільки збирачам фольклору, але й зацікавленим читачам публікацій за результатами цих пошуків. Тож автор «Діда Иванчіка» познайомив сучасників і вже нащадків із тодішніми мольфарями – людьми з плоті і крові. Розповів про їхні складнючі стосунки з кривими, а особливо між собою, – нинішні «битви екстрасенсів», звісно, програють у зіставленні. Чого варті хоч би опубліковані в першій книзі прокльони! Наскільки вони функціональні саме нині?

Опублікував славний Шекерек і понад сотню оповідок про опришків – більшість зачислимо також до художньої літератури. І колоритні записи гуцульських набутків під час релігійних свят (за календарем) теж – маємо у висліді широкоформатну картину.

Але попри все, це не є гуцульська епопея, а хотілось би саме її – неповторної симфонії карпатського життя-буття у всьому розмаїтті характерів і пригод, того, що не повториться ніколи і ніде, у жодному часі на жодній планеті.

Світ потребує радості

Можна, безперечно, замість гуцулів поставити лемків чи бойків – будь-кого в цій юдолі, але тільки не без музики. У нашому з Романом Киселюком випадку це буде гуцульська музика. Звісно, що й не без мольфарів, чортів та опришків, але насамперед із маленькою дівчинкою біля маленької карпатської церкви, де щойно святили паску черешневим цвітом. І також не без суворого чоловічого обличчя, по зморшках якого тої миті котиться сльоза. Бо гуцули перемовлялися не ідіомами і численними народними афоризмами, але ними теж. І ті ніколи не холонучі зблиски нашого мовлення хай би супроводжували кожного до могили (і нас, і наших ворогів), по-різному зриваючись із кожних уст...

3

У назві третьої книги є слово «радість». Можливо, комусь дисонансним виглядатиме воно сьогодні, коли ми переживаємо трагічні миті надто часто, бо надто дорого доводиться платити за нашу свободу, за саме наше перебування під небом, бо не москалям, звісно, вирішувати, кому тут жити. На гадку приходять незабутні кадри з незабутнього фільму «Білий птах з чорною ознакою», коли на дарабі в середині минулого століття несе нашим Черемошем нашого месника і він каже: «Я ґазда в цих горах!».

І РАДІСТЬ як один із дарів ДУХА СВЯТОГО ніхто ніколи не зможе в нас відібрати.

Не дамо!

Хочеться вірити, що ми (у будь-якій українській версії) дочекаємося своєї епопеї. Щодо гуцулів, то ми вже знаємо, як вони (герої того твору) спілкуватимуться. Тут нам допомагає (повторюю: і продовжуватиме) Роман Киселюк.

Сам він нещодавно зізнався, що його вже переслідують різні голоси. Ба більше – йому вже сняться ці голоси. Як це? Важко сказати, але ще важче не повірити.

Світ потребує радості

ДИВОВИЖНИЙ

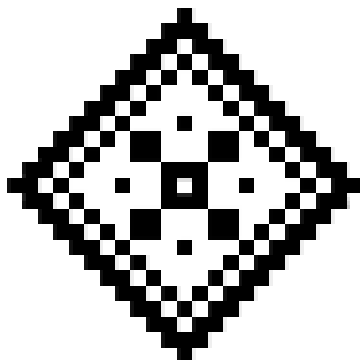
Роман Киселюк є дивовижною особистістю, у душі якої, на мій погляд, зустрілися кілька різних вітрів. Але вони не задули один одного, а сформували симбіоз впливів, який витворив цю особистість.

Відколи знаю Романа Киселюка, звертав увагу на його стійкий інтерес до українського літературного життя. Чи то він розмовляв зі мною в кав'ярні в Івано-Франківську, чи у своїй знаменитій штурмовці очолював чергове підкорення Говерли (де в числі товариства був я, дружина і мої два сини, тоді ще підлітки), чи за чаркою в літературному товаристві, чи телефоном – всюди і завжди його цікавила література не у вузькому етнографічному розумінні, а українська література у всій різноманітності своїх проявів.

Роман Киселюк по-справжньому закоханий у життя та, я впевнений, знав і знає секрети людського щастя й рівноваги духу. Обставини хвороби не похитнули його віру у вічне торжество слова.

Роман Киселюк своєю унікальною книжкою, яку ви зараз тримаєте в руках, попри важкі особисті обставини роботи над нею, знову підтвердив свою людську мужність і письменницький хист. Романи, як казали древні: «Хай живе, хай росте, хай процвітає!».

Гуцульські приповідки та прислів'я

***Старість віписує добрі статки тому, хто себе
замолоду не жылував, а тьижко трудивсі.***

А

А, Митруньку¹, тебе за бідного мают та й за того злодюгу із захланного² краю.

А в мого Міхаська у голові ше псьинка, а не дівка³-макацьинка⁴.

А в хатці не палено і не каджено⁵, діточки голодні за пічков мерзнут, а велебна⁶ ґаздині⁷ собі на забаві павов ходи.

А ви ек, Ю', думали? У нас статки не скоро робльєсі, бо спочытку печетсі медівник, а по тому паску.

А Ґандзьошка⁸ до роботи заплоха⁹, а шодо любови, то не їден їй подькикував.

А де є, Йва', то би не знав ніхто, екби Петро Ґаньці не сказав.

– А де сі дурні Ґаврили? / – Та пішли березовий ліс малювати, ше й на Бога рили.

А єгниці¹⁰ би й'му¹¹ пропала, би він від стайні й оборога¹² відстав! А з сим Маскалем¹³ нічого не заходітси, бо він вам запамьятає на роки.

¹ Мітрó (Митру́ньо, Митрунько́, Митр) — форми імені *Дмитро*.

² Захланний — жадібний; ненажерливий.

³ Дівка — дівчина.

⁴ Макаці — *обр.* про жителів села Добротів Надвірнянського району.

⁵ Від *кадіти* — випускати дим.

⁶ Велéбний — тут: шанований.

⁷ Ґаздіні — добра господиня; домогосподарка; шанована у громаді жінка.

⁸ Ґанзі (Ґандзúнька, Ґандзьóшка) — від *Ґанна*.

⁹ Плоха́ — нерішуча, смирна, сором'язлива, сумирна.

¹⁰ Єгниці — вівця.

¹¹ Й'му — тут: йому.

¹² Оборіг — повітка на чотирьох стовпах для зберігання сіна, соломи чи снопів.

¹³ Маска́ль — вуличне прізвисько.

А знаєш, Йваню, грубе зло тримаєсі на найтонші нитці довіри. Ка'у тьи так, єк є!

А єкби мня шляк трафив¹⁴, то шо з маєтками¹⁵ і зимлев мети¹⁶ робити, би не дати комус відсудити?

– А єк, Митруньку, жиєти? / – Навіть не питаєте, бо так, єкби мњи на голову полетів з другого пльонтру¹⁷ ноцник¹⁸ ізо всім!

– А єк си ви маєте, кумцьо Гандзуню, чи ви дужі¹⁹? – Та дужа, дужа, єк та коровина, шо пометала²⁰, душко!

– А котра година, Юльку²¹? / – Та файрант на полудне²², вже мош стіл накривати!

«Алярм²³!» не кажут, єк вже потопельник сі втопив, і не тогди простыгают й'му шнур.

А мій Йван цалий вечір на вісілю в капелюсі, а я від того аш розпадаюсі²⁴ і злюсі.

А оті Кривенькі²⁵ підобралисї й спарувалисї, єк в лісі підпéньки тоненькі.

¹⁴ Шляк би трафив! — поширена лайка, що виражає недобрі побажання комусь, від німецького «Der Schlag hat ihn getroffen», тобто «стався інфаркт».

¹⁵ Маєтки — тут: господарство.

¹⁶ Мєти — будете.

¹⁷ Пльонтр — поверх.

¹⁸ Нóцник — нічний горщик (пол. *nosnik*).

¹⁹ Як сі маєте? Чи дужі? — типові привітання.

²⁰ Метáти — народжувати (про тварин).

²¹ Юлько — здрібніла форма імені *Юліан*.

²² Файрант на полудне — прерва на обід.

²³ Алярм — тривога (нім. *der Alarm*).

²⁴ Розпадáтисі — тут: розвалюватися, рватися на частини.

²⁵ Кривéнькі (Криві) — вуличне прізвисько (кривий — людина, яка при ходьбі перевалюється на один бік).

А при чім тут гроші, єк багач Буждиган²⁶ вмер, а заповіт забув зробити!

А після суботи, Никольцю²⁷, прийде і ниділенька свѣта.

А Місько²⁸ Малий²⁹ ніц³⁰ не робит, лиш войску³¹, шо проходит, сальтурує³².

А на сего дітька³³, старого і лисого, ніц, Гандзунько, не льиший. Ліпши³⁴ дес прикрый, бо він всьо на кухни повіїдає.

А нендза³⁵ би тьи³⁶ поклала на колінка, би тьи так трісло, би пукла³⁷ печінка!

А погода надвори аш шепче. Та й шо з того, єк я чьисто прислабла³⁸, аш злігла? А чьисник не пікладений³⁹, димка⁴⁰ на печи пріє, а кіт на присьбі хвіст гріє.

А с тої Минці⁴¹ петичкова ґаздині, бо огирки в бочці без росолу, а капуста без соли, морковки і кменя⁴².

А сему щедрому та щирому побережнику⁴³ треба сі низько вклонитисі за ті на зиму дрива.

²⁶ Бужлиґан — прізвище.

²⁷ Никольцьо (Кольцьо) — *здрібн.* Микола.

²⁸ Місько (Місяньо) — Михайло.

²⁹ Місько Малий — вуличне прізвисько.

³⁰ Ніц — нічого; зовсім.

³¹ Войсько — військо.

³² Сальтурувати — *військ.* вітати, віддавати честь (нім. *salutieren*).

³³ Дітько — дідько, біс.

³⁴ Ліпши — краще.

³⁵ Нендза — нужда, злидні.

³⁶ Тьи (тьи) — тебе, тобі.

³⁷ Пўкнути — тріснути.

³⁸ Прислабла — прихворіла.

³⁹ Чьисник не пікладений — часник не посаджений.

⁴⁰ Дімка — озима цибуля-сіянка.

⁴¹ Мінці — *знев.* Марія.

⁴² Кмінь — кмин (латин. *Carum carvi*).

⁴³ Побережник — лісовий сторож, лісник.

А ти вже, Никольцю, на старість хто? Не цимбаліст, не жнец і навіть не пастух отари овец. А ти ще брикаєшсі!

А сі малі маскальита, Аннунько⁴⁴, так скакали, ек на толоци⁴⁵ тельгита.

А Стольїрчин⁴⁶ столъїрує, робит меблю і з боку⁴⁷ нич⁴⁸ не потребує.

А ти мњи⁴⁹, Кольцю, таки правду скажи, шо ше більше збоявсі та й сфілив.

А ти мњи так стрільиєш, Ганько⁵⁰, в очи, шо й світу не виджу.

А то всьо на галь-паль⁵¹: «А ти, Юрку, души курку, зробим Марисці⁵² вісільи!».

А то ти Мариньці⁵³, Йва', пасуєш, ек шубер⁵⁴ до гузиці⁵⁵. Ая⁵⁶, ая!

А у вашої братової, Анничко, не лишинь⁵⁷ файне⁵⁸ личко, а і кругла гузичка.

А шо, Никольцю, ждеш, би ты грушки переспілі впали на гол'у? Чого їх сам не зорвеш?

⁴⁴ Аннуні (Аннунька) — зменшувальна форма імені *Анна (Ганна)*.

⁴⁵ Толока — тут: громадське пасовисько.

⁴⁶ Стольїрчин — вуличне прізвисько (від професії *столяр*).

⁴⁷ З боку — тут: від когось стороннього.

⁴⁸ Нич (ніц) — нічого.

⁴⁹ Мњи (мны) — мене; мені (пол. *mnie*).

⁵⁰ Ганька — зменшувальна форма імені *Ганна (Анна)*.

⁵¹ Галь-паль — абияк; нашвидкуруч; не роздумуючи.

⁵² Марісі — від імені *Марія* (пол. *Marisja*).

⁵³ Мариньці — *змен.-знев.* Марія.

⁵⁴ Шўбер — засувка для перекриття димоходу.

⁵⁵ Гузіці — заднє місце, зад; сідниці.

⁵⁶ Ая — вигук, який уживається для заперечення чиєїсь думки.

⁵⁷ Лишинь — лише.

⁵⁸ Файно — гарно, чудово, добре (від. нім. *fein* — прекрасно, чудово, здорово).

Світ потребує радості

А я ше ніц не віробив, а ти тут єк тут.
А шо ти мньи, Бруню⁵⁹, коло голови бриниш, чи ти думаєш,
шо я не чую, шо я миш?
А шос мньи, Вірунько, на старість воздушними фальми⁶⁰
заступає у вусі, аш погано чути.
А я в свого дьиді⁶¹ не остатний⁶² син, а мудрий гáзда⁶³.
– А шо робиш, Гафі’? – Та грію руки, аби могла на
полудинок⁶⁴ замісити тісто й пироги⁶⁵ зварити.
А шо, Йва’, місто, а шо Надвірна?! Хата хаті в гузицу
зазирає⁶⁶.
Аби в хаті добре жилосі та велосі, тре’ під грозу кидати не
лишинь помело, а ше й певне зілльи.
Аби вам, Палагнонько⁶⁷, так сі вело, єк в грозу вітьгнуги
з хати помело⁶⁸.
Аби всьо, шо маєте в своїм паскуднім писку⁶⁹, та й впало
у вашу ціцькату⁷⁰ пазуху і там пристало! Ая, ая, Гафійцю⁷¹!
Аби признатисі у свої вині, треба Міхаськови зізнатисі, шо
не в одній банді був і не одного обрабував⁷².

⁵⁹ Бруньó (Брунько) — вуличне прізвисько (від *брунькати* — бриніти — чи імені *Броніслав*, *Бруньо*, пол. *Bruno*).

⁶⁰ Фáльи — хвиля (пол. *fala*).

⁶¹ Дьíдьо — батько.

⁶² Остáтний — найгірший серед інших.

⁶³ Гáздá — господар; голова родини.

⁶⁴ Полúдинок — обід.

⁶⁵ Пирогí — тут: вареники.

⁶⁶ Зазира́ти — заглядати, поглядати.

⁶⁷ Пала́гна — діал. форма імені *Пелагія*.

⁶⁸ В грозу вітьгнуги з хати помело — мова йде про народне повір’я чи ворожіння.

⁶⁹ Пíсок — рот (пол. *pusk*).

⁷⁰ Ціцька́та — з великими грудьми (про жінку).

⁷¹ Гафі́я (Гафúні) — укр. нар. форма імені *Агафія*.

⁷² Обрабува́ти — ограбувати.

Аби добре чытувати⁷³, треба пильно на стійци⁷⁴ вартувати, бо ворог не спит.

Аби⁷⁵ за тобов дивилисі, то даст тьи⁷⁶ сили! А би тьи чума, старий опришку⁷⁷, не скосила!

Аби мњи з памьити вікинуло, єк⁷⁸ їм⁷⁹ забув через чужу чьилідину⁸⁰ за рідних дітій.

Аби се⁸¹ сі⁸², Ганько, зварило, тре' на легкім вогни проїти⁸³ і добре сокотити⁸⁴.

Аби сей сніг підтанув й розтопивсі до кінцьи, тре', Митруньку, такого тепла, єкби-с⁸⁵ хукав.

Аби сі добре велосі молодиці, тре' з гаддьи⁸⁶ під подушков тримати ліновище⁸⁷.

Аби так за мњи, Юрцю⁸⁸, Бог забув, єк я за свьи тонько⁸⁹ забула.

Аби так сі дожити, Йва', би в хаті не було з ким заговорити.

⁷³ Чытува́ти — стояти на варті.

⁷⁴ Стійка — варта.

⁷⁵ Аби (а́би-с) — щоб.

⁷⁶ Тьи — тебе, тобі.

⁷⁷ Опришок — народний месник у західній частині України у другій половині XVI — першій половині XIX ст.; *перен.* розбійник, бешкетник.

⁷⁸ Єк — як.

⁷⁹ Їм, їс, сти, сте, смо, -с, -м — діалектні форми допоміжного дієслова *бути*. Вживаються з дієсловами минулого часу.

⁸⁰ Чьилі́дина (челі́дина, чилі́дина, чілі́дина) — жінка.

⁸¹ Се — це.

⁸² Сі (си) — діалектна форма займенника *себе*.

⁸³ Про́їти — варити в закритому горшку.

⁸⁴ Соко́тити — стерегти, оберігати.

⁸⁵ Єкби-с (би-с) — якби.

⁸⁶ Га́ддьи — гадюка, гадюки.

⁸⁷ Лино́вище — шкіра змії, скинута під час линяння.

⁸⁸ Юрцо́ (Юрко) — здр. форма імені *Юрій*.

⁸⁹ Свьіто́нько — релігійне свято.

Аби так на долони, Гандзунько, волоссі віросло, ек сей гендель⁹⁰ нам вдастсі.

Аби ти щезла⁹¹ та й пропала, аби-с ти талану⁹² не мала!
Аби-с тьи нендза стьїла⁹³! Би до тебе навіть близка родина не заговорила!

Аби тим Митрунькам⁹⁴ руки повідпадали, ек вони з хреста поздоймали⁹⁵ рушники, і приховали, й думают, шо Боженько того не знає. Ая, Міську!

Аби типерка⁹⁶ в четвер, Гандзю, хтос тьи файно до плоту припер⁹⁷!

Аби тьи коні сі знудили⁹⁸! Аби тьи припекли риттьом⁹⁹! Аби ті нарешті протверизів!

Аби то шльик трафив¹⁰⁰! То вже нема кому обірвати ті єблуньки?

Аби тьи вікінуло з памьвити, кілько¹⁰¹ ти зла зробив!

Аби тьи, Штеньку¹⁰², шьинували¹⁰³, тре' заслужити й зо всім миром¹⁰⁴ дружити.

⁹⁰ Гѐндель — *знев.* торгівля (від пол. *handel* чи нім. *der Handel*).

⁹¹ Щѐзнуги — пропасти.

⁹² Талан — успіх, удача.

⁹³ Нѐндза стьїла — нужда знищила (злидні заїли).

⁹⁴ Митрунькі — вуличне прізвисько.

⁹⁵ Здойміти — зняти.

⁹⁶ Типѐр (типѐрка, типѐрички) — зараз, тепер.

⁹⁷ Припѐрти — тут: притиснути.

⁹⁸ Знѐдитисі — каверзувати, мати примхи.

⁹⁹ Припекті риттьом — вдарити копитами.

¹⁰⁰ Шляк би трафив — поширена лайка, що виражає недобрі побажання комусь, від німецького «Der Schlag hat ihn getroffen», тобто «в нього трапився інсульт».

¹⁰¹ Кілько — скільки.

¹⁰² Штѐньо — здрібніло-зневажлива форма імені *Степан*.

¹⁰³ Шьинувати — тут: поважати.

¹⁰⁴ Зо всім міром — з усіма.

Аби тьи¹⁰⁵ когут¹⁰⁶ звурдив¹⁰⁷! Аби тьи снилисі їдні¹⁰⁸
дітьки! Аби тьи шляк трафив!

Аби тьи, Пе'¹⁰⁹, коровина фостом¹¹⁰ не фацнула¹¹¹, такий їс
завдатен¹¹².

Аби хто шо писком не набріхував на нашу Христуньку і не
надумував¹¹³, то з неї всьо їдно вельон¹¹⁴ не впаде.

Аби шос вдало, Миха'¹¹⁵, коло хати зробити, тре' ї' довго
обходити і набратисі доброї злости!

Аби шос мудре зробити, Нико'¹¹⁶, тре' мати глузд, а не на
галь-паль, бо вйде на гудз¹¹⁷.

Аби, Гафійко, на сих груньох¹¹⁸ файно жити, то треба до сеї
свьитої зимлици всьов душев прикіпіти і любити.

Аби, Йваню, була булава, а гетьмани найдутсі.

Аби, кумцю, файно віглідати, то тре' каждую¹¹⁹ днину¹²⁰ за
драбиник¹²¹ шос файно кидати.

Аби, Штеню, чогос в життю здобути, тре' багатьом своїм
кривдникам певні гріхи призабути.

¹⁰⁵ Аби тьи — щоб тобі, щоб тебе.

¹⁰⁶ Кóгút — півень.

¹⁰⁷ Звурдитисі — тут: образитися, знервуватися, роздратуватися.

¹⁰⁸ Ёдній (ёдён, їдён) — один (пол. *jeden*).

¹⁰⁹ Пе' — Петро.

¹¹⁰ Фіст — хвіст.

¹¹¹ Фацнути — дати ляпаса.

¹¹² Завдátний — вдатний.

¹¹³ Надумати — тут: придумати що-небудь.

¹¹⁴ Вельон — фата (пол. *welon*).

¹¹⁵ Миха' — від *Михайло*.

¹¹⁶ Никó' — від *Никола* — Микола.

¹¹⁷ Гудз — тут: вузол на нитці чи шнурку.

¹¹⁸ Грунь — вершина гори; непокритий лісом невеликий пагорб.

¹¹⁹ Кáждий — кожний (пол. *każdy*).

¹²⁰ Дніна — день; доба; світла частина доби.

¹²¹ Кінуги за драбіньїк — поїсти.

Аби, Палагонько, добре на вісілю бавитисі¹²², треба добре заходитисі¹²³.

Аби, Штеню, добре пити, треба спершу заробити. А вже потім файно дькиувати ґаздам, а тогди¹²⁴ братисі гульити.

Аби-м знала, шо чутка легше летит, ек думка, то би-м язик замкненим¹²⁵ тримала.

Аби-м лишинь зміг ноги занести за поріг, а там най¹²⁶ сі діє волі Божа!

Аби-с був сказивсі¹²⁷ ше за днини¹²⁸, Юрку, так ти мене наїдаїшсі! Най би тьи так пси їли! Дав би тьи хто в нюрку¹²⁹!

Аби-с ви, Аннунько, добре доґаздували, аби-с з того ше й хіснували¹³⁰ і ше й би стариньї¹³¹ на добру дорогу напоумила, аби сти щісливо і довго жили!

Аби-с ви, вуйночко¹³², зле мньї не зробили і не загнали мої ерчі¹³³ з вашими на Стайку¹³⁴.

Аби-с збитки¹³⁵ зробити, великого розуму не тре'.

Аби-с напивсі горьчочї смоли, кїлько ти мого здоровлї віпив!

¹²² Бавитисі — тут: веселитися на гостині, забавлятися.

¹²³ Заходитисі — тут: частуватися.

¹²⁴ Тогдї (тогдї) — тоді, у той час.

¹²⁵ Замкнений — зачинений.

¹²⁶ Най — нехай.

¹²⁷ Сказитисі — втратити самовладання через злість.

¹²⁸ За дніни — за дня, за світлої частини доби.

¹²⁹ Нюрка — тут: *груб.* обличчя.

¹³⁰ Хіснувати — використовувати, споживати.

¹³¹ Стариньї — старі батьки.

¹³² Вўйна (*здріб.* вўйнонька, вўйночка) — сестра матерї, дружина брата матерї; будь-яка старша жінка.

¹³³ Ёрчі (ёрчьи, ёрчьик) — річне ягня, молоденька овечка або баранчик.

¹³⁴ Стайка — гора і полонина поблизу міста Яремче.

¹³⁵ Збитки — шкода внаслідок пустощів чи жартів.

Аби-с, Грицю, кілька коханок мав, аби-с не міг їм дати ради!

Аби-с тьи, Йва', хоть пан біс нарозумив або й той розум забрав!

Аби-с сезла і пропала з моїх очий, аби-м знала, шо ти за ненза¹³⁶, то би зразу приспала!

Аби-с, Гандзунько, посадила ріпку¹³⁷, та не дочекала її з'їсти, бо захопила мою матиризнину¹³⁸!

Аби-с, Нико', не ліз із своїми ніякими порадами до чесної громади!

Або, Гандзьошко, й'му їсти вари і цюндрині¹³⁹ пери, або потай на него сери.

Ага, Ганько, нагадайтисі¹⁴⁰, де сти поділи ключі, бо тре' до хати зайти.

Агій¹⁴¹! Аби тьи, Грицю, перейшов пес скажений! Аби пірвав на тьи нові холошні¹⁴²!

Агій, згинь з моїх очий, пропадь, ек той дітько! Аби-м виділа тьи, ек своїх неньи¹⁴³ і неньку з того світу!

Ади¹⁴⁴, осей Бальчун¹⁴⁵ задучів¹⁴⁶ та забагатів, шо вже ширший, Гафійцю, ніш довший.

¹³⁶ Нендза — тут: *груб.* погана, лиха людина.

¹³⁷ Ріпа — картопля (часто використовується у зменш. формі *ріпка*).

¹³⁸ Матиризнина — спадщина після смерті матері.

¹³⁹ Цюндрині — лахміття; *зневаж.* будь-який одяг.

¹⁴⁰ Нагадайтисі — пригадати.

¹⁴¹ Агій (агій) — вигук здивування чи невдоволення.

¹⁴² Холошні (колошні) — чоловічі штани із фарбованого домотканого сукна.

¹⁴³ Неньо і ненька — батько і мати.

¹⁴⁴ Ади (аді) — глянь, диви.

¹⁴⁵ Бальчун — вуличне прізвисько (від пол. *bolczun* — говірливий).

¹⁴⁶ Задучіти — розбагатіти.

Але двигаєш маєток, єкби тьи буками сікли, єкби тобі три дни їсти не давали!

Аді, я віросла без жадної забавки¹⁴⁷, і мњи ніц не бракує.

Але мњи, Аннунько, невісточка засвітила, єк би мњи в гно-ївку замочила.

Але ти, куме, на базарі в Дильитині¹⁴⁸ купив косу, аш в Запустах¹⁴⁹ вже трава трісесі!

Але Тоциха¹⁵⁰ перед смертьов зацвила, єк горох при дорозі.

Але тьи, Іва', поносят Маґди¹⁵¹ в зубах! Аби їм і вуса похудали!

Але, Йванихо¹⁵², си цвірінькаєш коло Митрунька, але си заходиш¹⁵³, гейби¹⁵⁴ з два віки з ним звікувала.

Але, Настунько, зробила цвиклі¹⁵⁵, до їких не всі у хаті звиклі.

Альбо¹⁵⁶ мњи по-доброму віддай обценґлі¹⁵⁷, альбо я твого віродка потай прибью.

Андруце¹⁵⁸, щісты, єки меш¹⁵⁹ знати, шо сусіда за ворога не меш мати.

¹⁴⁷ Забávка — іґрашка.

¹⁴⁸ Дельїтин (Дильїтин) — селище міського типу Делятин у Надвірнянському районі Івано-Франківської області.

¹⁴⁹ Запусти — урочище в Делятині (запуст — здичавіле сільськогосподарське угіддя).

¹⁵⁰ Тоциха — вуличне прізвисько.

¹⁵¹ Маґді — вуличне прізвисько (від прізвища *Маґдич* чи імені *Марґа*).

¹⁵² Йваніха — дружина Івана.

¹⁵³ Заходітисі — сильно плакати чи сміятися.

¹⁵⁴ Гейби (гейби-с, гйби, гйби) — ніби.

¹⁵⁵ Цвіклі (цвіклі) — третій столовий буряк із хріном та приправами.

¹⁵⁶ Альбо — або (пол. *albo*).

¹⁵⁷ Обценґлі — обценьки.

¹⁵⁸ Андруці (Андрутї) — вуличне прізвисько (андрут — вафля).

¹⁵⁹ Меш — будеш.

Аннуцю, най ті ставльит окропи з зільим, аби не скапарали¹⁶⁰ лице, а з тим і судьбу твої дівці.

Анну́, то чо у тьи вочи¹⁶¹ такі заплинькани¹⁶², а чоботьита затраскани¹⁶³?

Аннунько, з Халимів¹⁶⁴ ніколи не було ґаздів¹⁶⁵ і не ме¹⁶⁶, я тут сі покльину, бігми¹⁶⁷!

Аннунько, запамьитовуй, ек в молодости віглідала, бо старість тьи отверезит.

Аннунько, не майте на тих Вовкунів¹⁶⁸ зла, бо в'ни не варті вашого здоровлі.

Аннунько-голубонько, то віслухай чиюсь вімогу, але ліпши вістили свою дорогу.

Аннунько-солодунько, ек не маєш де, то постели своїм дітим на царку¹⁶⁹ бамбетлі¹⁷⁰.

Антоську¹⁷¹, не падайте з грушки, я вам драбину потім принесу!

Ану, Анунько, не спіши й зачекай, бо таку тьи тайну вповім за твоїх сусідів Бриндзаків¹⁷², шо вуха відпадут!

¹⁶⁰ Скапаріти — тут: зробити щось погано, зіпсувати.

¹⁶¹ Вóчи — очі.

¹⁶² Заплиньканий — заплилий.

¹⁶³ Затра́сканий — забризканий (болотом чи водою).

¹⁶⁴ Халіми (Халимішки) — вуличне прізвисько (можливо, від імені *Филимон*. Інші варіанти: від *халамандр* — той, хто обманює, пустун чи неохайна людина; *халаман* — наймит).

¹⁶⁵ Ґазди — господарі.

¹⁶⁶ Ме — тут: буде.

¹⁶⁷ Бігми (бігме) — дійсно, насправді (клятва Богові).

¹⁶⁸ Вовкúни — вуличне прізвисько (можливо, від *вовкун* — вовкулака, перевертень — чи від слова *вовк*).

¹⁶⁹ Цáрок — тут: відгороджене місце у хліві чи кошарі.

¹⁷⁰ Бамбéтль — дерев'яний розсувний диван.

¹⁷¹ Антóсько — здрібніла форма імені *Антон* (*Антін*).

¹⁷² Бриндзакі́ — вуличне прізвисько (від *бріндзі* — бринза).

Анцихрист однаково спокушує добру газдиню і пусту чьилідину.

Аш очи закаправльиют¹⁷³ в багачів, ек виді, шо за них хтос ліпши жиє.

Аш типеричка отсі Шльоми¹⁷⁴ забануют¹⁷⁵, бо їм всьо добро урве.

Ая, Гафі', я си можу позволити шониділі¹⁷⁶ гижки¹⁷⁷, і голубці, і бриндзі та й кавалок¹⁷⁸ сиру.

Ая, ек гуцулови давала, аби¹⁷⁹ сусіда не знала.

Ая, куме, не розливай-ко, Гандзунько, молочко, бо в'но дорого обходисі, а я за тобов ніяк не допантрую¹⁸⁰.

Ая, кумцю Васирино, не віпускайтисі¹⁸¹ з дрив, бо ше не знаєте, їкі будут прийшлі¹⁸² зими.

Ая, Петре, ек хто отакої вже віспівує, то набравсі за столом поза міру.

Ая, собі сам панок, бо наївсі на Великдень галунок.

¹⁷³ Закаправіти — закиснути (про очі).

¹⁷⁴ Шльоми — вуличне прізвисько (від іудей. імені *Шлома* — Соломон).

¹⁷⁵ Банувати — сумувати.

¹⁷⁶ Шонеділі — кожної неділі; кожного тижня.

¹⁷⁷ Гіжки — холодець зі свинячих ніг.

¹⁷⁸ Кавалок — шматок, кусень; частина чогось.

¹⁷⁹ А́бі-м (би-м) — щоб.

¹⁸⁰ Пантрувати — доглядати, дбати, стежити.

¹⁸¹ Віпуска́тисі — тут: від *віпускати*, тобто давати можливість чомусь виходити (залишатися без дров).

¹⁸² При́йшлі — тут: майбутні.

Б

Ба шо ти на мене вірицькуєш¹⁸³, Грицьку, а такий був їс в молодости благонький, а на старість гейби в студню¹⁸⁴ впав на дурну головоньку.

Багаті духом хоч живут серед нас, а спілкуютсі з небесами.

Бабина камізелька¹⁸⁵ не пригодитсі внукам, бо закоротка.

Багатий і скупий а бодай¹⁸⁶ би повісивсі на шовковому шнурку, бо одно вартує.

Багато мні не тептели, бо ті віпадут зуби! Аби ті віслухали ше і мудрі люди!

Багато не забігайте коло своїх дітий, бо зробити з них каліків, бо станут, ек ті церковні миші: шо завидьит, то потьигнут.

Багато не обіцьий мньи, Бруню, а сперва хоть троха зроби.

Багато не обіцьий, Одокі ю, ліпши наостанок лиши ше їкусь надію.

Багато, Пили', не пили, бо повідпадают зуби в пили.

Багато шо залежит тутка, в горах, від владі. Бо ека є владá, то тако¹⁸⁷ вестимисі і громада́.

Багач так сі має, шо через своє добро й'го страх підвіває¹⁸⁸.

Багач так сі, Грицю, має, шо сперва усім підтакує, а потім сраков підмаує.

Багач ек, Мньицю¹⁸⁹, є щирим, то сі поділит хлібом з бідним.

¹⁸³ Вірицькувати — говорити що-небудь грубо (від *рикати*).

¹⁸⁴ Студні — криниця.

¹⁸⁵ Камізелька — жилетка (від пол. *kamizelka*).

¹⁸⁶ Бодай би — усічена форма вираження прокляття (щоб).

¹⁸⁷ Тако́ — отак.

¹⁸⁸ Підвіва́ти (підвіювати) — спричинити хворобу через вітер чи протяг.

¹⁸⁹ Мньи́цьо — від *Михайло*.

Барбадин¹⁹⁰ – ото вже паскудний чоловік, мене, єк на гріх, не допускає до води.

– Ба шо твій дьидьо робльит? – Та поснідали зрані та й хліб жуют.

Без «Будьти здорові!» не заходьте, газди добрі, навіть до корови!

Без гідної взувачки та доброї вбері¹⁹¹ поважний гуцул навіть в гори не пхавсі.

Без соненька і косиці¹⁹² вьинут, Міхайте, а не лиш чоловік.

Берисі, Петре, до роботи, коли-с годен і неголоден, а єк голоден, то погрози чьилідині.

Беріт-ко¹⁹³ ліпши, вуйночко, біле песьи¹⁹⁴, бо в'но краще на людий вігавкує, та ше й й'го добре видко¹⁹⁵ вночи.

Бздунько¹⁹⁶ ніц не контентний¹⁹⁷ з тих снопів, шо й понині у тих полукіпках¹⁹⁸ стоять та й гниют.

Би вам вгодити, то легши за ґрати сісти.

Біда має два кінци: єк один добрий, то инший пустий¹⁹⁹.

Біда²⁰⁰ тьи, Нико', доводит не до добра!

¹⁹⁰ Барбадин — вуличне прізвисько.

¹⁹¹ Вбері (убері) — одяг.

¹⁹² Косіці — квітка, квіти.

¹⁹³ -ко — частка, яка вживається при наказовій формі дієслова.

¹⁹⁴ Песьї — цуценя, собака.

¹⁹⁵ Відко — видно.

¹⁹⁶ Бздунько — вуличне прізвисько (від *бздіти* — випускати гази з кишківника). Поширене також і прізвисько Бзуні як форма попереднього чи від рослини *бзина*, тобто «бузина» (латин. *Sambucus*).

¹⁹⁷ Контентний — задоволений (пол. *content*).

¹⁹⁸ Полукіпок — 30 снопів, складених колоссям усередину й прикритих одним снопом зверху.

¹⁹⁹ Пустий — неякісний; до нічого.

²⁰⁰ Біда — тут: вередлива, примхлива людина.

Біда, Гафійко, не ходит сама, а попід руку з бідосев²⁰¹ ведутсі.

Бідоньки, мої ґаздоньки! Не ходіт на ті городи, бо то сама відомерщина²⁰², би вас екас біда не вчыпиласі.

Бо се зовсім глупа²⁰³ справа, я би за неї не бравсі, бо в жадному суді не віграємо.

Бо шо то за маскаль без горівки, ек той гуцул без дівки.

Бог дав талан усім, лише тре' вміти вікористати.

Бог, кажут, ліпших скоро забирає на небо, а гірших лишые на земли, би віправилисі.

Бовцанка²⁰⁴ при такому мужу ходит, ек тлуста²⁰⁵ телиці.

Богачі й скупарі, бодай би²⁰⁶ ви повісилисі на однім шовковім шнурку й на одні гільиці! Шо то за люди пішли ниньки²⁰⁷!

Богачьим на млин і дітьки воду лият.

Бодай тоті Бриндзаки пропали з сеї землі, єкими фалшивими²⁰⁸ стали.

Боже каєттьи приходит почьиста, Єкубцу²⁰⁹, від хатного²¹⁰ маєттьи.

Боженька каждым християнином на землі заопікуюсі і каждому дає ту долю, що він заслужит.

²⁰¹ Бідосі — злидні; біда.

²⁰² Відомєрщина — занедбана садиба (господарство), де ніхто не мешкає, бо всі із сім'ї померли.

²⁰³ Глупа — тут: безглузда, дурна.

²⁰⁴ Бовцанка — вуличне прізвисько.

²⁰⁵ Тлустий — жирний, товстий, вгодований (пол. *tlusty*).

²⁰⁶ Бодай би — усічена форма вираження прокляття.

²⁰⁷ Ниньки — тепер, зараз; сьогодні.

²⁰⁸ Фалшійвий — тут: нещирий.

²⁰⁹ Єку́б — діалектна форма імені *Яків* (від пол. *Jakub*).

²¹⁰ Хатний — домашній.

Боженька каждому доброму ґазді підказує: «Прислухайсі слова Божого!».

Боженько не робит межі людьми ружни ци²¹¹, а надає розум і хлопови, і молодици.

Больвани²¹² зацьпані²¹³, єк ваші ерчъита в полонинці²¹⁴ неподоені, то се я пережую.

Бровку, не дзьинькай так, бо тьї зуби повіпадают, а нові псови жаден дантиста не вставит.

Борак²¹⁵, Гандзю, на зиму присипаєм землев, а не притримуємо в спіжарці²¹⁶ під руков, бо він так затвердне, гейби-с кору різав.

Борщ без сметани, Гафійцю, не бійсі, до губи не пристане.

Борщ з кавалком²¹⁷ мньиса²¹⁸ – то є борш, а не з рибьичим фостом.

Борше²¹⁹ кивайтисі²²⁰, Вовкуни, а не єк ті кумики²²¹ в окропі.

Брак чоґос коло хати завше²²², Нико', є, але отсі фіфаки²²³ хоть би заткали свій писок²²⁴ і не взивали до Бога!

²¹¹ Ружніці — відмінність у чомусь.

²¹² Бóльвані — вуличне прізвисько (бóльван, бóлван — дерев'яна колода; тупа людина; великий камінь чи скеля, що стоять окремо).

²¹³ Зацьпаній — синонім до *зруб. затрахканий*, тобто «вимучений», «знесилений» (від *цьпати* — доїти).

²¹⁴ Полоніна — високогірне пасовисько (*здріб.* полонинка).

²¹⁵ Борак — буряк.

²¹⁶ Спіжарка (шпіжарка, спіжарні) — комора (пол. *spizarnia*).

²¹⁷ Кавáлок — шматок (пол. *kawał*).

²¹⁸ Мньісо — м'ясо.

²¹⁹ Бóрше — швидше.

²²⁰ Ківатисі — рухатися.

²²¹ Кумики — народна назва жаб виду джерлянка червоночерева (латин. *Bombina bombina*).

²²² Зáвши (зáвше) — завжди (пол. *zawsze*).

Бриндзаки думают, шо то лиш їм світ відкривсі, а всім решті зупинивсі.

Брьитчику²²⁵ Міську, покажи з себе, на шо ти здатен, а вже потім можеш руками махати.

Брьитчику, на закуску піжди, най тьи вкиснут огирочки в бочці, а горівку ми й ниньки на йдемо й не будемо відкладати.

Був в Дильитині такий Никола – срака гола, шо замість «Советский союз» казав «свинський».

Буває, і маскаль маскалеви не пара, ек пьиний Гриць і твєреза Варвара.

Буває, Кайцуню²²⁶, зозулька закукає комус серед літєчка, а-я-я.

Буває, Пе', шо дриво²²⁷ б'є зайшлого²²⁸ по чолі.

Бувайте, вуйночко, здорові й тримайтисі в гараздах²²⁹, аби ваші Ласка²³⁰ піклаласі²³¹, аби вам кури несли, аби вашу хату обходило усьике зло!

Бували, Грицю, і ліпші чьиси²³², але гірших, бігми, не було, ка'у вам чьисно.

Бувалі в бутині²³³ гуцули не раз приказували, шо разом з дітьками з чуркала²³⁴ воду носили і на ватрі²³⁵ кулєшку²³⁶ варили.

²²³ Фіфак — хитрун, крутій; авантюжник; надмірно самовпевнена людина.

²²⁴ Заткати пісок (заткати) — *груб.* замовкнути.

²²⁵ Брьитчик — товариш, член компанії.

²²⁶ Кайцуні (Кайцуні) — вуличне прізвисько.

²²⁷ Дриво — кусок деревини.

²²⁸ Зайшлий — нетутешній.

²²⁹ Гарязди — добро, достаток.

²³⁰ Ласка — поширена коров'яча кличка.

²³¹ Піклатисі — отелитися.

²³² Чьис — час.